

P. Cartledge, *The Greeks. A Portrait of Self and Others*, Oxford UP, Οξφόρδη 1993· *Οι Έλληνες. Εικόνες του εαυτού και των άλλων*, μτφ. Π. Μπουρλάκης, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2002, σ. 55-56.

Ο σύγχρονος άγγλος ιστορικός Πωλ Κάρτλετς (γενν. 1947) συζητά πώς από τη ακόμη εκκολαπτόμενη διάκριση μύθου και λόγου προκύπτει η ιδέα της ιστορικής γνώσης στη αρχαία Ελλάδα. Η ιστορική γνώση δεν είναι ασύμβατη με το μύθο, όπως τείνουμε να πιστεύουμε όταν υπερτονίζουμε το πρότυπο του Θουκυδίδη ενάντια σε αυτό του Ηροδότου.

Στην αρχαϊκή Ελλάδα, αλλά ακόμη και ως τον δ' αιώνα π.Χ., ο *μῦθος* και ο *λόγος* δεν ήταν δύο διαφορετικοί τύποι λόγου, ο ένας τρόπον τινά πρωτόγονος και προ-λογικός, ο άλλος ορθολογικός· η δε μυθολογία ως λόγια, επιστημονική κατηγορία, είναι εκπληκτικά πρόσφατη επινόηση, προ΄ον του ιη' αιώνα. Έτσι θα ήταν αναχρονισμός να χαρακτηρίζαμε το επίτευγμα του Θαλή και των διαδόχων του ως ριζικό διανοητικό βήμα από τον μυθικό στοχασμό στην επιστημονική ορθολογικότητα. Άλλωστε ο *μῦθος* ενδέχεται να ενσαρκώνει τον ορθολογικότερο στοχασμό που μπορούμε να φανταστούμε για την προσπέλαση θεμάτων που η εγγενής ασάφειά τους ή το βάθος των πολιτιστικών τους απηχήσεων καθιστούν εύλογη και ταιριαστή την προσφυγή στον συμβολισμό ή την αλληγορία της μυθολογίας. Από την άλλη πλευρά, οι νοητικές στάσεις απέναντι στον μύθο όντως μεταβλήθηκαν ανάμεσα στην εποχή, ας πούμε, του Ησίοδου (περ. 700 π.Χ.) και αυτήν του Ηροδότου, επιτρέποντας έτσι την αφύπνιση του «ελληνικού ιστορικού πνεύματος» (C.G. Starr, *The Awakening of the Greek Historical Spirit*, Νέα Υόρκη 1968). Ο Ζ.-Π. Βερνάν έχει συλλάβει εύστοχα αυτή τη διανοητική εξέλιξη παρουσιάζοντας τη γέννηση της φιλοσοφίας «στενά συνδεδεμένη με δύο μεγάλες νοητικές μεταβολές: με μια θετική σκέψη, που αποκλείει κάθε μορφή υπερφυσικού και απορρίπτει την έμμεση εξομοίωση, που κάνει ο μύθος, ανάμεσα σε φυσικά φαινόμενα και σε θεϊκούς παράγοντες· και με μια αφηρημένη σκέψη, που απογυμνώνει την πραγματικότητα από εκείνη τη δύναμη αλλαγής που της έδινε ο μύθος, και απορρίπτει την παλιά εικόνα της ένωσης των αντιθέτων, προς όφελος μιας κατηγορικής διατύπωσης της αρχής της ταυτότητας» (*Μύθος και σκέψη στην αρχαία Ελλάδα*, [Δαίδαλος, Αθήνα 2^η 1989, μτφ. Στ. Γεωργούδη]). Ο Ηρόδοτος, ακολουθώντας σε τελευταία ανάλυση τον Εκαταίο, ενδιαφερόταν περισσότερο για τον κόσμο των ανθρώπων απ' ό,τι για τον κόσμο της μη ανθρώπινης φύσης. Και, παρόλο που δεν απέκλειε, όπως ο Θουκυδίδης, κάθε μορφή υπερφυσικού από το διανοητικό του οπλοστάσιο, δεν επέτρεψε στην προσωπική του πίστη στο υπερφυσικό να εμποδίσει την εγκόσμια *ιστορίην* του στα ανθρώπινα πράγματα μέσω του κριτικού ελέγχου των παραδοσιακών διηγήσεων (μια ακόμη σημασία των *λόγων*, τους οποίους διέκρινε από τους *μύθους* [...]). Πάνω απ' όλα, δεν θεωρούσε ότι το χέρι του θεού ή το *θεῖον* ήταν ασύμβατο προς –πόσο μάλλον ότι απέκλειε εκ των προτέρων– τον κύριο, προέχοντα σκοπό της *ιστορίας* του.